

2018–10–11

Remissvar: Stärkt skydd mot diskriminering i skolan

Malmö mot Diskriminering (MmD), som har beretts tillfälle att yttra sig över regeringens utkast till lagrådsremiss *Stärkt skydd mot diskriminering i skolan*, vill utifrån sitt verksamhetsområde lämna följande synpunkter gällande den aktuella remissen.

Skolinspektionen får utreda och föra talan i diskrimineringsärenden i skollagsreglerad verksamhet

Enligt förevarande förslag ska Statens skolinspektion få rätt att som part föra talan om diskrimineringsersättning för en enskild som medger det i mål om diskriminering i skollagsreglerad verksamhet. Redan idag finns en möjlighet för Skolinspektionen att föra talan i mål som gäller både diskriminering och annan kränkande behandling. Förslaget innebär att Skolinspektionen får möjlighet att föra talan som part även i ”renodlade” diskrimineringsärenden. Skolinspektionen ska också kunna utreda anmälningar om diskriminering. Enligt förslaget ska såväl Diskrimineringsombudsmannen (DO) som Skolinspektionen kunna utreda och föra talan i mål om diskriminering i skollagsreglerad verksamhet. En elev eller vårdnadshavare som vill anmäla diskriminering i skolan kan därmed själv välja vilken myndighet den vill vända sig till. När Skolinspektionen för talan om diskrimineringsersättning ska myndigheten också få föra annan talan för den enskilde om denna medger det.

Malmö mot Diskriminering tillstyrker regeringens förslag i denna del. Det är en mänsklig rättighet att slippa utsättas för diskriminering, och elever vars rättigheter kränks ska ha tillgång till ett effektivt rättsmedel. För den enskilda eleven är det därför positivt att kunna anmäla diskriminering till Skolinspektionen, då Skolinspektionens hantering av individärenden innebär en större chans till faktisk upprättelse för eleven. Till skillnad från DO

utreder Skolinspektionen i princip alla inkomna anmälningar som rör kränkningar av barn, vilket innebär att den osakliga skillnad som för närvarande föreligger – att en elev som anmäler diskriminering till DO sällan kan räkna med att få händelsen utredd medan en elev som anmäler kränkande behandling till Skolinspektionen alltid får saken utredd – skulle elimineras. I praktiken innebär detta en avsevärd förstärkning av rättighetsskyddet för elever som utsätts för diskriminering i skolan. Det kan dock ifrågasättas om inte samma effekt hade kunnat uppnås om DO hade fått resurser och direktiv att på liknande sätt som Skolinspektionen utreda alla inkomna anmälningar om diskriminering i skolan.

För elever som vill anmäla händelser eller situationer som innefattar både diskriminering enligt diskrimineringslagen och kränkande behandling enligt skollagen är det en förbättring att deras ärenden kan handläggas av en och samma myndighet. Ärendena kommer inte längre riskera att falla mellan stolarna eller ta onödigt lång tid att handlägga i brist på samordning mellan myndigheterna, och inte heller kommer eleven att få olika mycket hjälp med olika delar i en anmälan till följd av myndigheternas olika arbetssätt.

Eftersom Skolinspektionen kommer att utreda betydligt fler fall av diskriminering i skolan än vad som har gjorts under DO:s tillsyn kommer ändringen förhoppningsvis också leda till mer vägledande praxis gällande diskriminering inom utbildningsområdet, vilket välkomnas av MmD. Särskilt gällande diskrimineringsformen bristande tillgänglighet behövs mer klagörande rättspraxis.

Gällande att både Skolinspektionen och DO framöver ska kunna utreda och föra talan i diskrimineringsärenden i skolan vill MmD emellertid lyfta följande synpunkter:

Eftersom det nu kommer att vara upp till individen att välja vart hen vill vända sig med sin anmälan framstår det som angeläget att kunskapsutjämna mellan myndigheterna så att individer erbjuds lika kvalificerad hjälp i diskrimineringsfrågor oavsett vart de vänder sig. Än mer angeläget framstår det att den enskilda elev eller vårdnadshavare som vänder sig till någon av myndigheterna ska få tydlig information om de båda alternativ som finns och vad dessa alternativ innebär i praktiken, inte minst gällande myndigheternas olika arbetssätt och den hjälp den enskilde kan förvänta sig att erhålla från respektive myndighet.

Om DO ska behålla sin talerätt i mål om diskriminering i skollagsreglerad verksamhet – av de skäl som anges i lagrådsremissen – framstår det till exempel som högst nödvändigt att man inom myndigheten *antingen* omprövar sitt tidigare ställningstagande om att domstolsprocess i ärenden rörande barn inte är förenligt med barnets bästa, *eller* på ett tydligt vis informerar anmälaren om att det i praktiken endast är Skolinspektionen som kommer att bistå eleven i att få upprättelse i domstol.

Skolinspektionen tar över tillsynen över bestämmelserna om aktiva åtgärder i skollagsreglerad verksamhet

Enligt förevarande förslag ska tillsynen över diskrimineringslagens bestämmelser om aktiva åtgärder mot diskriminering när det gäller verksamhet enligt skollagen flyttas från DO till Skolinspektionen. Vid denna tillsyn ska skollagens tillsynsbestämmelser tillämpas.

Malmö mot Diskriminering tillstyrker förslaget i denna del. Diskrimineringslagens bestämmelser om aktiva åtgärder mot diskriminering har ett nära samband med skollagens bestämmelser om aktiva åtgärder mot kränkande behandling. Även om diskriminering kopplad till någon av de sju diskrimineringsgrunderna inte ska förväxlas med annan kränkande behandling finns det i det konkreta arbetet med aktiva åtgärder en poäng i att ta ett samlat grepp kring dessa frågor. I praktiken har alltså det främjande och förebyggande arbetet mot diskriminering ofta ett nära samband med arbetet att förebygga och förhindra kränkande särbehandling och att främja av en god skolmiljö för alla elever. Det framstår utifrån detta perspektiv som rimligt att tillsynen över arbetet görs av en och samma myndighet, istället för att två myndigheter ska granska det nära sammankopplade aktiva åtgärdsarbetet enligt de båda lagarna.

Jämfört med DO har Skolinspektionen vissa klara fördelar när det kommer till att utföra effektiv tillsyn i den skollagsreglerade verksamheten. Skolinspektionens smalare fokus innebär en tydligare närvaro och koppling till skolan samt större kunskaper om skolområdet i stort, vilket i sin tur innebär större möjlighet att vidta adekvata åtgärder vid konstaterade brister. Skolinspektionen har upparbetade rutiner för regelbunden tillsyn i skolan vilket DO saknar, och även fler verktyg för en effektiv tillsyn. 26 kap skollagen innehåller fler sanktionsåtgärder än diskrimineringslagen, vilket innebär att Skolinspektionen i sin tillsyn kommer ha fler verktyg än vad som är fallet när DO utövar tillsyn enligt diskrimineringslagens bestämmelser.

Förhoppningsvis är tillgången till effektiva sanktionsmöjligheter något som kommer att utsträckas även till andra samhällsområden, när den pågående utredningen *En effektiv och ändamålsenlig tillsyn över diskrimineringslagen* (dir. 2018:99) inkommit med sitt betänkande.

En fråga som inte behandlas i lagrådsremissen och som MmD särskilt vill lyfta är elevernas möjlighet att påtala och angripa eventuella brister i skolans arbete med aktiva åtgärder. Trots att det finns krav på att skolan ska samverka med eleverna i arbetet med aktiva åtgärder finns ingen lagstadgad möjlighet för exempelvis en elev- eller studentorganisation att på samma vis som arbetstagarorganisationer i arbetslivet påtala eventuella brister i detta arbete, genom en framställning till Nämnden mot diskriminering. Detta är i MmD:s mening en brist. Till följd av denna lucka i lagen saknar eleverna

möjlighet att självständigt driva ärenden om brister avseende aktiva åtgärder, och därmed även att på ett verkningsfullt sätt påverka sin skolmiljö. Elevorganisationer bör på samma sätt som arbetstagarorganisationer kunna driva ärenden till Nämnden mot diskriminering, så att barn och unga i skolan har samma möjligheter att påverka det aktiva åtgärdsarbetet som vuxna i arbetslivet har.

En sammanhållen diskrimineringslag

Förevarande förslag innebär slutligen att tidigare förslag om att flytta diskrimineringsbestämmelserna gällande skollagsreglerad verksamhet till skollagen har slopats, och att bestämmelserna förblir i diskrimineringslagen. Vidare kommer diskrimineringsersättning även fortsättningsvis att vara förbehållet fall av diskriminering, och inte kunna utdömas också vid kränkande behandling enligt skollagen. Inte heller kommer någon förändring att ske avseende de särskilda rättegångsregler som gäller i diskrimineringsmål i förhållande till mål om diskriminering i skollagsreglerad verksamhet.

Malmö mot Diskriminering tillstyrker regeringens förslag även i denna del, särskilt som det ligger i linje med MmD:s synpunkter i remissvaret gällande betänkandet *Bättre skydd mot diskriminering* (SOU 2016:87).

En samlad diskrimineringslagstiftning möjliggör ett brett arbete mot diskriminering, ett likartat skydd oavsett diskrimineringsgrund och samhällsområde, en uniform tillämpning av bestämmelserna och en gemensam rättspraxis.

Genom att inte jämställa diskriminering med kränkningar i allmänhet riskerar man inte att urvattna diskrimineringsbegreppet och det skydd som genom diskrimineringslagen är förbehållet vissa grupper (utifrån kravet på koppling till någon av de sju diskrimineringsgrunderna). Ur ett samhälleligt perspektiv är det skillnad på kränkningar som understöds av strukturella maktordningar och historiskt förtryck av vissa grupper, och kränkningar som sker utan någon sådan koppling. Det är därför rimligt att skyddet mot missgynnande och kränkningar som har koppling till diskrimineringsgrunderna intar en särställning i svensk rätt. Samma resonemang gäller för diskrimineringsersättningen, som även fortsättningsvis ska vara förbehållet fall av diskriminering. Genom att behålla denna ordning riskerar inte diskriminering som begrepp att urvattnas, och diskrimineringsersättningens skadeståndsrättsliga särställning bibehålls.

För den enskilda eleven är det positivt att diskrimineringslagens rättegångsregler även fortsättningsvis kommer att vara tillämpliga vid mål om diskriminering i skollagsreglerad verksamhet. Detta innebär bland annat att diskrimineringslagens särskilda preskriptionsregel för barn under 18 år – som stadgar att den vanliga tidsfristen om två år börjar löpa

först när personen har fyllt 18 – inte kommer att ersättas av skollagens preskriptionsbestämmelse. Barn som saknar vårdnadshavarens medgivande att driva sitt diskrimineringsärende i domstol har med diskrimineringslagens bestämmelser alltid två år på sig att väcka talan efter sin artonårsdag. På så sätt slår lagen vakt om barnets självbestämmande och den enskildes möjlighet till upprättelse.

Vidare kommer ideella organisationer att behålla sin talerätt i mål om diskriminering i skollagsreglerad verksamhet. Detta är positivt både för den enskilda eleven och för samhället i stort, då rättsliga processer i de fall de är motiverade bidrar till att ge diskrimineringslagstiftningen genomslagskraft och att sprida kunskap om densamma. För den enskilda eleven innebär ideella organisationers möjlighet att föra dennas talan ytterligare en möjlighet för eleven att tillvarata sina rättigheter. Denna möjlighet kommer inte vara avhängig de prioriteringar som Skolinspektionen kan komma att göra avseende vilka domstolsprocesser man väljer att driva. Inte heller kommer enskilda som av olika anledningar saknar förtroende för eller inte känner sig trygga med att vända sig till en statlig tillsynsmyndighet förlora denna alternativa väg till upprättelse.

För Malmö mot Diskriminerings räkning 2018–10–11

Irene Malmberg
Ordförande

Johan Ekblad
Verksamhetschef
Tel. 0702 – 30 44 95
E-post: johan.ekblad@malmomotdiskriminering.se

